

Morten Thrane Brünnich

om

en ny Fiskeart,

Den draabeplettede Pladefisk (a),

fanget ved Helsingør i Nordseen 1786.

Z E U S G U T T A T U S,

Z. cauda bifurca, corpore argenteo, maculis niveis guttato, pinnis rubris,

Tab. A.

Udi August og September Maaneder sidstafvigte Aar vare nogle Dage geleidede med stærke Stormvinde; disses Bevægelse i Havet have formodentligen forarsaget, at nogle her usædvanlige Fiske nærmede sig til vore Kyster, og faldt i Fiskernes Garn.

Den første af disse var den mærkeligste, saasom den hidtil ikke alene har været iblant de for os meest ukjendte Fiske, men ogsaa indtil for saa Aar siden aldrig i Fiskehistoriens Bøger var optegnet eller afbildet. Det var ikke dens uanseelige Stikkelse og Farver, som kunde unddrage den Fiskernes Opmærksomhed, ei heller kunde dens Lighed med andre Fiske bidrage til at forbigaae den, og det var endnu mindre dens liden Krop, som hidtil havde skilt den bag ved andre for

det

(v) Fiskeslægten Zeus kalde de nyere Tydske Fiskebeskrivere Spiegelfische. Deres Krop ligner i Figur og Farve en rundagtig udstøbt Metalplade.

det hastige Diekast mærkeligere Skabninger. Nei! alle disse Egenskaber vare just her de modsatte. Dens Hølograae Hund var ligesom overdryppet med runde Pletter, store som Bønner, og af en hvid metallisk Glands; udi dens jinnoberfarvede, lange og store Finner blandede sig overalt en Guldglands; dens Figur nærmede sig til en rund Flynnderart, men skiller sig derfra med et stort Die paa hver Side, og et Gab uden Tænder, hvorudi den nærmer sig til Makreelstægten. Ingen af vore spiselige almindelige Fiske, Laxen undtagen, overgaaer den i Størrelse, thi Længden var 1 Alen 14 Tommer, og ligesaa meget udgjorde dens største Vidde omkring Kroppen, som, uberegnet Ryg- og Bug-Finner, var i sin Brede indtil 18 Tommer. Vægten af den hele Fisf var 2 Lpd. 13 Pd.

Allt dette tilsammentaget maatte gjøre enhver opmærksom, der sølede Videlyst om ukiendte Skabninger; men maatte henrykke den Naturkyndige, som troede sig at kiende enhver af vore Nordhavs-Fiske, og ikke kunde vente her at see en saa mærkvaerdig nye Rekrute fra fremmede Himmel-Egne.

Mærkeligt er det, at tvende saadanne Fiske ere tilforn fangne i Sundet ved Helsingøer, deraf en Malaing forefindes i det Kongelige Kunst-Kammer, indført i en af dets Fortegnelse, som har været forfattet i Aaret 1690. Men denne Fisf skulde imidlertid neppe bleven optegnet i Danmark's Fiskehistorie for vore Tider, om ikke min høistærede Ven, Hr. Conferenceraad Jacobi, dette Kongelige Selskabs Sekretær, havde ved sin Nærværelse i Helsingøer afvigte Sommer mødt denne nye Opdagelse, og anseet den som et aldeles mærkvaerdigt Phænomen iblant Havdyrene, der burde standses fra Forglemmelse. Han gjorde mig den Ære at deelagtiggjøre mig i denne Nyhed, og sendte mig Fisfen til Kjøbenhavn den 10 August indeværende Aar med Esterretning, at samme var opdragen med Fiskegarnene efter Stormen, som blæste Torsdagen den 3die i samme Maaned.

Ved min Hjemkomst fra Landet den følgende Dag kunde intet Syn af et fremmet ukiendt Dyr sætte mig i større Beundring, thi ingen af vort Lands Fiske nærme sig til dennes Pragt, ingen af denne Fiskestægts Arter var hidtil bekiendt i vore Bande, og alle af de bekiendte Arter maatte vige for denne i Størrelse. Denne fra Havet omkring vores De saa uventede Skionhed maatte jeg billigen ansee for en forvildet Flygtling fra den Americanke Havbund; jeg søgde den i de Fiskeværker, som indeholde Beboere fra Havet omkring de nye Lande,

Land, men forgieves; og bør tilstaae, at jeg heel utaalmodig maatte lade Nat-
ten afbryde mit Arbeide, fuld af Tvivl, om denne saa prægtige og anseelige
Slabning skulde have kunnet undgaae Fiskebeskrivernes Opmærksomhed, eller
aldrig havde mødet for deres Øine. Vor slittige og graansynede Strøms Bes-
krivelse over Søndmørs Fiske bragde mig omsider i Tanke om en derudi anført
og afbildet Fisk af en og samme Slægt med denne, og ikke saasnart saae jeg Kob-
beret igjen, og efterlæsde den af ham udarbejdede Beskrivelse (b) førend jeg sandt,
at han havde seet og beskrevet samme Fiskeart som den, hvilken jeg her havde for
mig. Den var efter hans Beretning fanget i Aaret 1757 i Nærheden af Gaar-
den Moldvær i Borgunds Sogn, men han beklager tillige, at den var bleven
gammel og halvraadden, førend den kom i hans Hænder. Af de Maal, som han
ansøger, erfares, at den var af lige Størrelse med vor fra Helsingør hidsendte,
og det øvrige af Beskrivelsen, som han har givet paa samme Fisk, svarer i de
fleste Poster til denne; Hr. Strøms Tegning, som er meget liden, stemmer overeens
med Beskrivelsen, som den ophøser. Udi de ældre Fiskebøger er mig intet fores-
kommet, som til Fisken kan henføres; saa at Bekjendtgjørelsen om dens Op-
dagelse tilhører den af Naturhistorien fortienestfulde Forfatter af Søndmørs
Beskrivelse, som udkom i Aaret 1762 (c).

En sildigere Opdagelse om denne Fiskeart finder man i den tredie Tome af
det betydelige Fiskeværk, som Duhamel de Monceau har udgivet i Paris
1777 (d), hvor en temmelig god og stor Tegning af samme Fisk er anbragt, som
dog har nogle betydelige Feil, at nemlig Sidelinien (linea lateralis), hvis
Beining er en Karakter for denne Slægt, er aldeles udeløst, at Fiskens tvende
Rygfinner ere forenede til een eneste, at Kroppens Figur er for lang imod dens
Brede,

(b) *Physisk og oekonomisk Beskrivelse over Fogderiet Søndmør, 1ste Part, Tab. 1. Fig. 20, pag. 323, hvorfra den er indtaget i O. F. Mülleri Zoologiae Danicae Prodrömus n. 370, hvilken Citation er urigtig benyttet til Zeus Vomer af Bloch i hans Naturgesch. ausl. Fische 3. p. 43.*

(c) Pennant har ikke kiendt denne Fisk, derudi Dr. Bloch feilstager, *Naturgesch. ausl. Fische, 3 Th. pag. 36, Not. **, hvor han anfører Pennants Britt. Zool. III. pag. 101 (2. pag. 181), thi dette er Zeus faber, om hvilken alene han overalt i Beskrivelsen handler.

(d) *Traité general des pesches & histoire des poissons Tome 3me a Paris 1777. Seconde Partie Sect. IV. pag. 74. Tab. XV.*

Brede, hvorved dens Runding tabes, og endelig at Hovedet er alt for lidet. Da dette Duhamels Fiskeverk ikke er i alles Hænder, bliver det vel Umagen værd, deraf at uddrage korteligen det, som til samme Fiskes Historie og Beskrivelse er anført:

"Fisken var fanget ved Dieppe, havde i Længde 2 Fod 11 Tommer, og i Brede 17 Tommer; men i det Kongelige Cabinet i Paris høves en større Fisk af samme Art, hvis Længde er 3 Fod 5 Tommer, dens Skæl ere smaa, bløde og neppe synlige, meget lidet vedhængende Skindet, som er hvidt, stødende paa den graae Farve. Skællene ere lyserøde og bestrøede med hvide Pletter, men da Fisken kom ud af Vandet, saae man den hist og her glimrende af selv-, gulds- og himmelblaae Farver. Hovedet er kort, tilstundet, høirød, og paa nogle Steder guult, hvor Farvens Glands ligner Guldet. Svømfinnerne og de øvrige Finner ere høirøde, Spolen undtagen, som er næsten hvid; Fiskens Svølg er stort, men Tænder ere næsten ei at fornemme; den kan leve nogen Tid udenfor Vandet." Figuren, som Forfatteren tillægger Nøiagtighed, siger han, skal erstatte Beskrivelsens Korthed.

Sammenligner man denne Duhamels Beskrivelse med Malningen, som under min Veiledelse er med yderste Nøiagtighed udarbejdet efter den nylig saagede Fisk, saa vil hans Beskrivelse og min Malning ikke findes fuldkommen at svare til hinanden i Farver. Årsagen hertil kan ei være andet, end at Duhamel har beskrevet den udstoppede Fisk, deels efter det, han saae, og deels efter de ham fra sin Ven i Dieppe givne Efterretninger.

Det er altsaa ikkun en usfuldstændig Beskrivelse, som Frankerias berømte Fiskebeskriver har levnet os om en ukendt Fisk, i hans betydelige og vigtige Fiskeboq, men hvad derudi mangler, findes fuldkommen erstattet for dem, som læse Søndmeers Beskrivelse, thi der fører vor grundige Naturbeskriver et bestemt og fuldstændigt Sprog om denne hans nordiske Opdagelse.

Det eneste, som jeg bør troe, Hr. Strøm har feiltaget udi, er, hvor han siger, at Kroppen var forsynet med temmelig store og løse Skæl, og har en graae eller blaaagtig Grundfarve. Skællenes Farve forbigaaer han, og at de vare temmelig store, strider imod Duhamels Beskrivelse, hvor det hedder, at de vare neppe synlige. Ved at læse begaae Beskrivelser, gjorde jeg mig saa megen mere Umage, at finde Skæl paa Fisken selv, men, naar Sidelinien undtages, som

bestaaer af en dobbelt Rød smaa rødgule Skæl, saa var paa intet andet Sted Lægn at spore til Skæl, uagtet jeg omsider tog det bevaendede Die til Hielp; heruti kommer den overeens med flere Arter af Slægten, hvortil den henhører. Jeg bør derfor slutte, at Fiffen, som Hr. Ström siger, blev ham tilbragt halv raadsden, haver lagt ved andre Fiske, hvis løse Skæl maade have fulgt med denne af ham beskrevne Fiff. Men derimod skulde jeg rimeligst formode, at Duhamel, som tillægger den smaae og røde nekke syntlige Skæl, har været dertil forledet enten af Sideliniens rødgule Skæl, som forhen ere anførte, eller af den tørrede tynde Overhud, som skaller sig fra det tykkere rødgule Fiffeskind, hvilket fremkommer der, hvor den tynde solvgraae Hud afsnaves, som især, da Fiffen blev gammel, fætteligen skede. Udi denne rødgule Pomerantsfarve havde ogsaa Fiffens Rød deeltaget.

Duhamel, som har anført denne Fiff i et Tillæg til den Slægt, som af ham kaldes Sparus, alt for ubestemt til at kunne blive Sparus Autorum, kalder vor Fiff Poisson Lune (e), et Navn, som Salvian og flere har tillagt en anden Fiff, almindelig Mola kalder.

Vil man følge vore Tidens Systematiker, som have meget passende inddelet de gjaalleaandende Fiffeslægter til visse Familier, som efter Brystfinnernes Sted bestemmes, da bør den nærmest tilhøre den brystfinnerede Familie (Thoracici), thi uagtet dens Bugfinner ikke staae lige under Brystfinnerne, som er Familiens Kiendemærke, men sidde noget længere tilbage, saa er dog Gadboret længere frem paa denne Fiff, end paa dem, som til den bugfinnerede Familie (Abdominales) almindeligen ere henførte. Fiffens hele Figur, Omfang og Brede, dens høie Finner, dens bukrummede Sidelinie, det glatte Gab, og den metalliske Farve, stemme nærmest overeens med de Fiske, som indbefattes under en Slægt Zeus (f) kaldet, hvilken Plads denne ogsaa af Hr. Ström i hans Søndrørsers

Beskri-

(e) Dette Navn har Du Tertre tillagt en anden Fiffart af samme Slægt, nemlig Zeus Gallus. *Antill. Tom. 2. p. 215.*

(f) Navnet Zeus (Ζῆος) tillægger Plinius en Fiff, som var bekendt under et ældre Navn Faber. *C. Plinii Nat. Hist. Lib. IX. cap. 11.* Om denne Fiff siger *Columella L. XVIII. cap. 16.* "ut atlantico faber (pascitur) qui & in nostro Gadum municipio generosissimis piscibus annumeratur, eum prisca consuetudine Zeum appellamus." Det er den samme som χαλμας hos *Athenæus L. VII. p. 318.* confr. *Rondelet. de piscibus p. 329.* & *P. Gyllii Lib. de nom. pisc. Hist. Animal. p. 557.*

Beskrivelse forud er anvist. Af de hvide og runde Pletter, hvilke draabevis pryde dens sølvgraae Hud, kan den bekvemmeligen kaldes den draabeplettede (guttatus).

Af denne Fiskes Sielighed ved Landkysterne kan billigen sluttes, at den lever i det dybe Hav, ligesom dens nær beslegtede Zeus Faber, hvilken efter Skribenternes Beretning undertiden findes af $1\frac{1}{2}$ Fods Størrelse, men da ikkun fiskes ved en Hændelse. Kjødet af saadanne store Fiske roses for sin gode Smag, hvorfor man kan med temmelig Visshed formode det samme om vor her beskrevne Fiskeart.

Det vilde være unødvendigt, her at give en Dansk Beskrivelse paa denne Fisk, da den læses allerede forud i Søndmeers Beskrivelse, men det øvrige, som Anatomien kunde have givet Anledning til, forbød Mangel paa Rum nok i mine Bærelser, til at udholde den væmmeligste Stank, som Fisken under Mælerens Pensel i de 6. de Sommerdage havde tildraget sig. Jeg vil i dets Sted foreøge denne historiske Beretning med en af mig udarbejdet latinsk Beskrivelse over Fiskens udvortes Dele.

DESCRIPTIO
ZEI GUTTATI.

Corpus tripedale, ovatum, compressum, ante pinnas dorfi & ventris latius, inde ad caput & caudam supra infraque æquali ductu contrahitur figura, antice subrotunda; Incisura pone pinnam dorfi & ani distincta cauda brevis, angustior, recta, pinna lunari terminata. *Corpus* omne alepidotum, ubique vestitum cuticula teneri argentata, cui subjacet alia aurantii coloris, crassior. *Caro* ad aurantium colorem vergens.

Caput magnum, compressum, cum corpore antico in figuram rotundatam sensim angustatum, oris angulo prominens. *Vertex* in summitate acute marginatus, unde dilatatur crassities capitis. *Rostrum* exiguum, conicum, *Mandibula superior inferiore* paulo brevior, *Rictus oris* parvus, horizontalis, *apertura* obovata, capitis latitudine angustior. *Os* edentulum, absque ulla scabritie. *Labia* nuda; *Superius* è binis laminis ossis, una pone alteram positus, fornicatum,

catum: *Inferius* limbo carneo revoluto marginatum; mandibula apicem versus angustata, obtusa, recte prominens. *Lingva* carnosaf, magna, lata, acuminata laevis, *Faux & palatum* edentula. *Nares*, foramina utrinque bina, distincta, labiis vicina. *Opercula Branchiarum* diphylla, ossea, subarcuata, integra, nuda, lamina postica major; hisce clauditur *Apertura branchiarum* semicircularis utrinque ad nucham supra ortum pinnarum pectoralium incipiens, infra gulam continuata amplissima. *Membrana branchialis* gularis, Officulis VI. arcuatis parallelis radiata, radius anticus brevior, reliqui sensim longiores, duo antici ultra opercula prominentes. *Oculi* vertici propiores, convexitate sua prominentes, pupilla magna nigra, cincta iride spadicea margine rubro.

Linea lateralis inde ab angulo superiori aperturae branchialis utrinque incipiens, curva ascendit dorsum versus, & arcuata deflectitur ad regionem pone pinnae pectorales, oblique decurrens tendit per medium latus corporis postici, ubi caudam aequaliter dividit: Formatur e squamulis per paria dispositis, interrupta serie distinctis, coloris saturate fulvi.

Anus paulo pone medium corporis, amplus.

Pinnae omnes e radiis osseis constant, ad apicem molliores, non pungentes: *Pectorales*, dorso quam ventri propiores, angustatae, falcatae; in acumen elongatae. Radii XXI. quorum anticus validior, in aciem compressus. *Ventrales* e regione dorsalis anticae in ventre sitae, angustae, acuminatae: *Radii* XVIII. quorum anticus carinatus in aciem compressus, reliqui sensim decrescentes. *Dorsalis antica* in medio dorfi erecta, triangularis, falcata: *Radii* XIV. quorum primus validus, margine antico acuto. *Dorsalis postica* anticae proxima, humilis, basi elevata ante caudam terminatur, Radios XLVIII. (in nostro specimine haud omnes conservatos) numeravit STRÖM. *Anal* unica, dorsali posticae opposita, humilis radiorum (numerante Strömio) XXXVI. ab ani regione incipiens, ante caudam e regione pinnae dorsalis posticae terminatur. *Pinna caudalis* insignis, biloba

loba semiformis lunæ figuram referens, *Radiis* composita XIX. præter fulcra utrinque tria robusta, Radius utriusque lobi extimus simplex, reliqui sensim breviores in ramulos plures magis magisque explanati.

Color corporis ex griseo argenteus, ad summitatem dorfi fuscens, metallici nitoris; corpus undiqve aspersum maculis ovatis albis crebris, oculo piscis minoribus, splendoris niveo-argentei, halone nigricante cinctis. Ocelli multo minores occupant latera capitis. Cutis inferior ubi cuticula argentea denudatur, coloris est saturate fulvi s. aurantii, quo etiam distinguitur linea lateralis. Claro cinabaris colore, cui substrata auri flavedo, nitent pinnæ omnes, excepta pagina pectoralium inferior, læte flava.

Mensuræ, pede danico sumtæ.

Longitudo tota, filo per dorfi curvaturam ducto,	2 pedd.	16½	poll.
— à maxillæ inferioris extremitate ad caudæ extremas lacinias, linea recta	2	14	—
Circumferentia corporis maxima ante pinnas ventrales & dorfi	2	14	—
Diameter maximus in ventre	—	6½	—
Diameter oculi	—	1¾	—
— ani longitudinalis	—	2	—
Distancia inter basin pinnæ pectoralis & basin pinnæ ventralis	—	12	—
— inter pinnas ventrales & anum	—	1½	—
— inter apicem mandibulæ superioris & pinnam dorfi anticam	—	15	—
— inter apicem mandibulæ inferioris & pinnas ventrales	—	18	—
— & marginem oculi anticum	—	5	—
— inter oris aperti angulos	—	2¼	—
— inter nares	—	2½	—

Longitudo pinnæ dorsalis anticæ	-	-	-	8	-
— pinnarum pectoralium	-	-	-	10	-
— — ventralium	-	-	-	8	-
Latitudo pinnæ caudalis inter laciniarum apices	-	-	-	10 $\frac{1}{2}$	-

Førend jeg slutter denne Afhandling, skal jeg nævne de andre store Fiske, som i afsigte Efteraar bleve fangede i Nordsøen uden for Sundet ved Helsingør. Den ene var den saa kaldte Lanteie eller Makreelstøren, (Scomber Thynnus), som den 24 September afsigte Aar blev af Hans Jensen fra Espegierde i Lilløe Sogn, Kronborg Amt, fanget i hans til andet Brug udsatte Bundgarn. Denne Fisk, som blev bragt til det Kongelige Kiøkken, holdte i Længde 6 Fod 6 Tommer, og i Brede midt over Bugen 2 Fod 4 Tommer.

Den 3die store Fisk, som saa Dage efter blev af Fisserne fra Helsingør hidbragt, var den saa kaldte Haaestierding (Canis Carcharias) omtrent af 8 Fods Længde.

Endelig skal jeg anføre, at af seldne Fiske i vort Nordhav blev den 24. November 1779 indbragt hertil, og paa Fiskerovet solgt en Fisk af 2 Fods Længde, under Navnet Morel, som var den, for sin Botargo eller Ravn saa bekendte Art Mugil cephalus. Denne Fisk er endnu ikke indført i vor Danske eller vore Naboers Fauna, og bliver ogsaa, dog ikkun som en Flygtning, at tillægge.

T i l l æ g

til

min Beskrivelse over Pampelfisken eller Coryphæna Apus

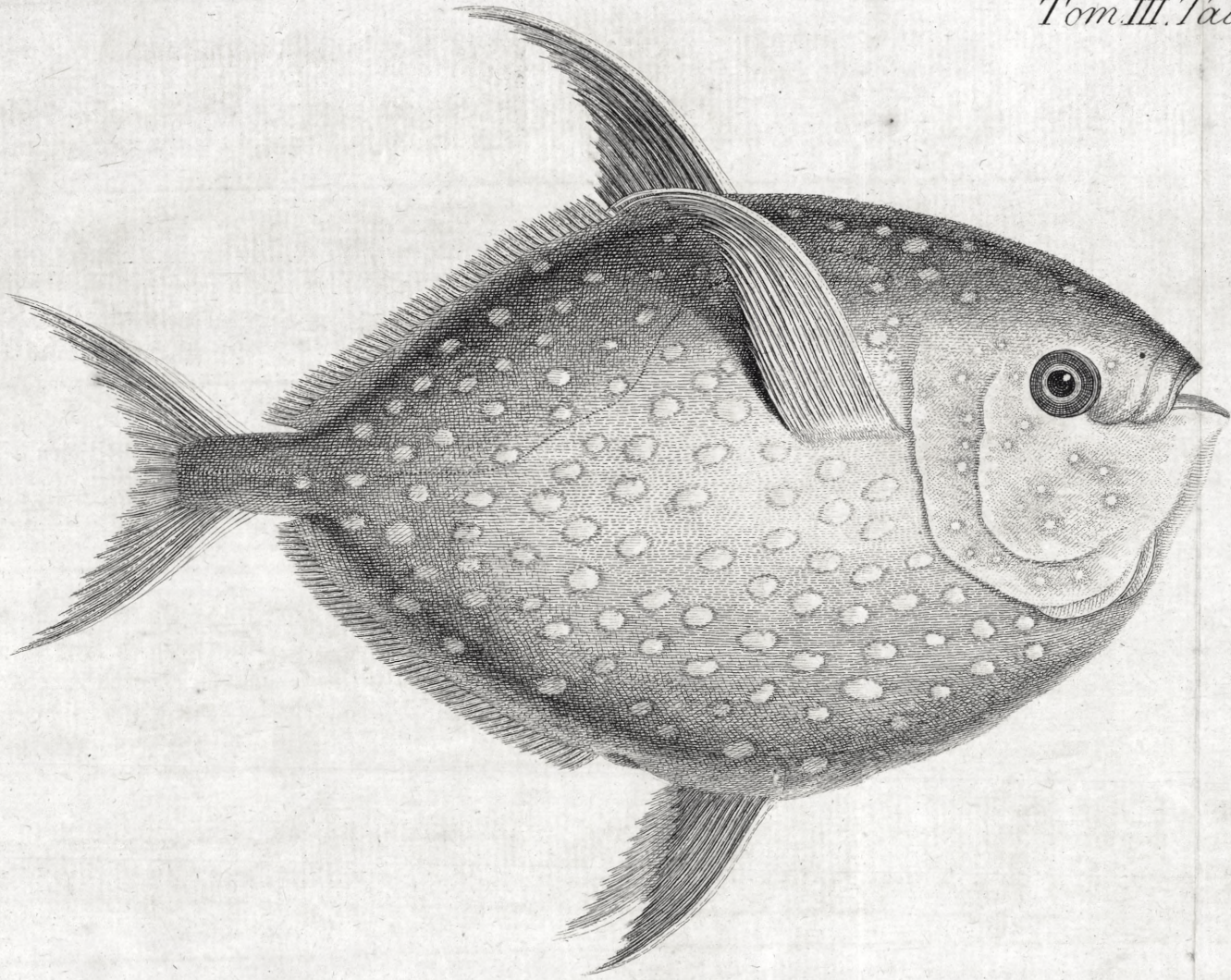
udi

det Kgl. Vidensk. Selsk. Skrifter, Ny Saml., 2den Deel, S. 319.

Denne Fisk har jeg siden fundet hos Fiskebeskriverne anført under følgende Synonyma.

Stro-

Tom. III. Tab. A. pag. 406.

Zeus Guttatus

F. C. Camradt pinx.

Bradt sculp.

Stromateus Paru. *Linn. Syst. Nat. edit. XII pag. 452.*

Paru brasiliensi congener. *Sloan. Jam. Tom. 2. pag. 281.*

Tab. 250. Fig. 4.

Pampus Raji. *Synops. Pisc. pag. 51.*

Goldecke. *Bloch Pisc. Tab. 160.*

Linne har anført denne Fisk efter Sloanes Beskrivelse, og derfor kunde han ikke bestemme Straalernes Tal i Gieslshinden eller udi Finnerne, som Sloane ei har angivet; i det øvrige finder jeg Sloanes Beskrivelse at være rigtig, men Tegningen maadelig; denne har Bloch udgivet fuldkommen god, men i Straalernes Tal er hans Beskrivelse ikke overensstemmende med den, som af mig paa det anførte Sted er fremsat, hvorfor jeg til nærmere Sammensigning her vil anføre Forskiellen.

Bloch. B. 2. P. 24. D. 50. V. 0. A. 42. C. 18.

Brünnich. B. 6. P. 20. D. 46. V. 0. A. 40. C. 20.

Herved bliver tillige at igientage, hvad jeg forhen har anmærket, at Straalene i Ring- og Gaddor-Finnen ere beklædte med en tyk Hud, som hindrer at kunde bestemme deres Tal med den yderste Visshed.

Til denne Art, nærmer sig meget en anden Fiskeart, som i *Seb. Thesaur. Rev. Natural. Tom. III. pag. 69. Tab. 26. No. 21.* beskrives: *Cbaetodon quadratus argentei coloris, aculeis duobus brevibus loco pinna-rum ventralium.*

